

THE ARAD TRIBUNISTS, THE ARTISANS OF THE MODERNIZATION OF THE ROMANIAN NATIONAL PARTY IN TRANSYLVANIA

TRIBUNIȘTII ARĂDENI, ARTIZANII MODERNIZĂRII PARTIDULUI NAȚIONAL ROMÂN DIN TRANSILVANIA

Doru SINACI

Biblioteca Județeană „A.D. Xenopol” Arad

Abstract

Starting with the autumn of 1895, between the Tribuna journalists and some of the leaders of the Romanian National Party the first conflicts appeared. The seizure of the Tribuna journal by the old leader I. Rațiu on the grounds of the “party patrimony” did not lead to the disappearance of the trend imposed by Tribuna. Free and modern spirits who felt that they had still a lot to do for the affirmation of the Romanians in Transylvania, the Tribuna journalists gathered around its “sound core” from Arad and starting with 1897 they would print a new journal, Tribuna Poporului. Although the “old” Tribuna from Sibiu continued until 1903, the publication would be deprived of its main pens, moving off of what we understand by that cultural and political trend largely spread among the population and called “tribunism”.

Rezumat

Începând cu toamna anului 1895, între jurnaliștii de la Tribuna și câțiva dintre liderii Partidului Național apare primul conflict. Acapararea ziarului Tribuna de către bătrânul lider, I. Rațiu pe motive de “patrimoniu de partid” nu a condus la dispariția modelului impus de către Tribuna. Spiritele moderne și libere care simțeau că încă mai aveau multe de făcut pentru afirmarea românilor în Transilvania, jurnaliști de la Tribuna s-au adunat în jurul “conținutului principal” din Arad și începând cu anul 1897 au început tipărirea unui nou ziar, Tribuna Poporului. Deși “vechiul” Tribuna din Sibiu a continuat până în anul 1903, publicația a fost văduvită de penițele sale principale, trecând de la ceea ce noi înțelegem ca fiind acea tendință culturală larg răspândită în rândul populație și denumită “tribunism”.

Key words: *Romanian National Party, People's Tribune, political leaders, modernization, crisis*

Cuvinte cheie: *Partidul Național Român, Tribuna Poporului, lideri politici, modernizare, criză*

Ultimul pătrar al secolului al XIX-lea avea să producă, printre românii din transilvăneni, schimbări profunde în ceea ce privește exprimarea politică a acestora în interiorul sistemului dualist austro-ungar. Astfel, creșterea numărului de intelectuali români, școliți pe la marile universități din Budapesta, Viena, Berlin, Cernăuți sau București, avea să conducă la o laicizare a demersului politic național. Episcopii, ortodocși sau greco-catolici, deși sunt consultați în marile probleme ale națiunii, sunt îndepărtați, treptat, din conducerea Partidului Național Român. Chiar mai mult, tribuniștii arădeni se implică masiv în alegerea noului episcop de la Arad, în anul 1899, susținându-l pe Iosif Goldiș doar după ce vor încheia cu acesta o înțelegere punctuală, prin care clericul urma să susțină orientarea politică a celor din jurul ziarului *Tribuna Poporului*. O altă tendință care se manifestă printre intelectualii români transilvăneni la sfârșitul secolului al XIX-lea se referă la transformarea Partidului Național Român, dintr-o formațiune politică de tip elitist, într-una de tip

modern, democratic. Această dorință de modernizare a Partidului Național Român era strâns legată și de schimbarea tacticii de luptă, respectiv renunțarea la pasivismul politic de până atunci și intrarea în activitate politică. Noul activism, decretat oficial în anul 1905, sub presiunea tribuniștilor arădeni, avea să propulseze în Parlamentul budapestan mai mulți deputați români cu program politic național. Însă, de departe cel mai important efect al noului activism îl va reprezenta educația politică a corpului electoral român din Transilvania și stimularea conștiinței naționale în rândul românilor ardeleni. Tribuniștii arădeni se vor impune ca fiind principalii ideologi ai mișcării politice naționale, iar ziarul *Tribuna* va deveni principalul vehicul mediatic în ceea ce privește promovarea noului activism¹.

La sfârșitul anului 1899 tribuniștii arădeni „*pun pe masă*” un proiect cât se poate de bine fundamentat pentru revigorarea și reorganizarea Partidului Național Român. Intitulat „*Cum să ne organizăm!...*”², proiectul pornește de la evidențierea crizei prin care trece Partidului Național Român ca urmare a interzicerii lui de către autoritățile maghiare, dar și din cauza neînțelegerilor de la vârful acestuia. Pentru a înlătura orice dubii în legătură cu valabilitatea mandatului primit de către Comitetul Central al Partidului Național Român în urma alegerilor desfășurate în anul 1892, proiectul de reorganizare propus de către arădeni specifică faptul că acesta a fost acordat pentru o perioadă de cinci ani, perioadă ce a expirat în anul 1897. Deși în toamna anului 1896 s-au mai ales, pe alocuri, noi delegați, întregul comitet nu a mai fost niciodată reunit laolaltă. Prin urmare, consideră arădenii „*se impune anume mai presus de toate o radicală sanare în organizarea noastră de partid*”. Din dorința de a evita eventualele acuze privind abdicarea totală de la programul politic al partidului din 1881, tribuniștii arădeni propun două amendamente: unul de ordin statutar, celălalt de ordin organizatoric. Cel referitor la îmbunătățirea statutului Partidului Național Român se referă la întărirea disciplinei din interiorul formațiunii politice, unde „*n-avem formulată nici o măsură de luat împotriva celor care calcă solidaritatea și nesocotesc conclusele conferințelor*”. Cel de-al doilea amendament, de factură organizatorică, propune introducerea principiului subsidiarității, respectiv al descentralizării activităților politice la nivelul comunelor și comitatelor. Prin această măsură s-ar evita și opreliștile legislative impuse de către guvernanți în legătură cu funcționarea Partidului Național Român, deoarece „*nu este însă lege nici ordinațiune care să ne poată opri organizarea cluburilor comitatense*”. Pentru a întări propunerea lor, arădenii oferă și câteva exemple de succes în acest sens, printre care Aradul, Lugojul sau Aiudul, precizând că „*numai în viața municipală se mai poate – în împrejurările actuale – găsi o supapă pentru manifestarea voinței alegătorilor români*”. În plus, sunt de părere tribuniștii de la Arad, spre deosebire de conferințele naționale, care se întruneau anual sau chiar la trei ani, în congregațiile comitatense fruntașii românilor se întrunesc cel puțin de patru ori în fiecare an. Tot pornind de jos, de la nivelul alegătorului român de la comună și de la comitat se poate satisface și organizarea structurii naționale a partidului: „*Ear o delegațiune a acestor cluburi, de pildă presidenții și vicepresidenții – să zicem câte două din fiecare comitat – ni-se par cei mai autorizați să se pronunțe, adunați la un loc, asupra echivocului din partid și să dea direcția viitoare a luptei noastre naționale*”. Această structură națională propusă de către arădeni schimbă în mod radical organizarea de până atunci a Partidului Național Român, deoarece se va trece de la organizarea pe baze elitiste a acestuia, la organizarea lui pe baze democratice. Toți cetățenii români cu drept de vot din Ungaria vor alege candidați naționali în congregațiile comitatense, iar dintre aceștia, prin delegarea reprezentării, se va alcătui noua structură centrală a Partidului Național Român. Principiul reprezentării politice este o componentă esențială a discursului politic românesc din perioada postmemorandistă, discurs care „*se agregă în jurul dezbaterilor de ordin strategic și organizatoric la nivelul conducerii PNR al*

¹ Doru Sinaci, *Discursul politic în perioada tribunismului arădean*, editura „Vasile Goldiș” University Press, Arad, 2014, pp.82-115.

² *Tribuna Poporului*, III, nr.241, din 18/30 decembrie 1899, pp.1-2, articolul „*Cum să ne organizăm!...*”, nesemnat, publicat pe toate cele patru coloane ale primei pagini.

*conflictului dintre vechea conducere și noua generație care promovează linia neoactivismului*³. Proiectul politic propus de către tribuniștii arădeni la sfârșitul anului 1899 se înscrie strategiei acestora de a se impune în fruntea luptei românilor transilvăneni pentru cucerirea de drepturi naționale. La acea vreme, în urma alegerilor desfășurate la 2/14 noiembrie 1898 pentru congregația comitatului, românii arădeni obținuseră victorii electorale în 23 de circumscripții, reușind astfel să propulseze 50 de delegați în această structură⁴. Prin urmare, modelul organizatoric propus de ei răstoarnă din temelii poziția de conducere a grupării de la Sibiu, din jurul lui Ioan Rațiu, structură anacronică în condițiile politice actuale și nereprezentativă pentru marea masă a românilor transilvăneni. „Cine le va tăgădui de pildă capilor tuturor comitatelor că au dreptul de a hotărî ceva în numele obștii?” – se întrebau tribuniștii arădeni, care, pentru a susține și mai mult proiectul de reorganizare a Partidului Național Român pe care-l propun oferă și exemplul ungarilor de dinaintea adoptării dualismului: „până la dualism ungarilor au fost tari în comitate: au refuzat dări și recruți chiar. De ce nu ne-am folosi și noi de toate resursele constituțiunei?”⁵.

Prin acest proiect privind reorganizarea Partidului Național Român pe baze democratice, tribuniștii arădeni își pun în valoare și strategia pe care au dezvoltat-o încă de la întemeierea ziarului *Tribuna Poporului*: pătrunderea în popor, „în imediata atingere cu masele”. Cucerind teren în cele mai variate categorii și clase sociale „discursul politic determină apariția uzajului popular al politicului și politica popularului”⁶. Încă din anul 1884, când se întemeia prima „Tribună”, Ioan Slavici și ceilalți fondatori erau de părere că „numărul e temelia valorii noastre politice, și numai aceia dintre oamenii noștri politici care au acest număr în dosul lor, pot, dacă vor, să se impuie și să-i fie prin aceasta de folos patriei, cât și națiunii noastre îndeosebi”⁷. Pornind de aici – majoritatea jurnaliștilor și liderilor de la Arad își făcuseră ucenicia politică la „Tribuna” de la Sibiu – tribuniștii arădeni propun o deschidere a Partidului Național Român către popor, astfel încât fiecare dintre românii cu drept de vot să se simtă reprezentat la nivelul conducerii locale și centrale. Această deschidere către popor va conduce la erodarea pozițiilor elitei politice tradiționale. Din acest punct de vedere nimeni nu mai putea să stea în fața grupării arădene în ceea ce privește dominarea scenei politice a românilor transilvăneni, cel puțin din două puncte de vedere: activau într-un comitat majoritar românesc și aveau la dispoziție ziarul politic românesc cu cel mai mare tiraj din Transilvania.

³ Doru Radosav, *De la Memorand la Marea Unire. Evoluția discursului politic*, în *Memorandul 1892-1894, Ideologie și acțiune politică românească*, autori: Pompiliu Teodor, Liviu Maior, Nicolae Bocșan, Șerban Polverejan, Doru Radosav și Toader Nicoară, Editura „Progresul Românesc”, București, 1994, p.297.

⁴ Lucian Petraș, *Politică și demers...op.cit.*, pp.15-16. Vezi și *Tribuna Poporului*, II, nr.210, din 7/19 noiembrie 1898, p.3, articolul „Sfârșitul alegerilor comitatense”, nesemnat.

⁵ *Tribuna Poporului*, III, nr.241, din 18/30 decembrie 1899, p.2, articol citat.

⁶ Doru Radosav, *op.cit.*, p.289, apud: Collovad, A. Sawicki, F., *Le populaire et la politique*, în „Politix”, Paris, 1991, nr.13, p.7.

⁷ „Tribuna” I, nr.1, din 14/26 aprilie 1884, p.1, articolul-program „Cătră publicul român!”, semnat: Ioan Bechnitz, particular în Sibiu, dr. Aurel Brote, directorul băncii de asigurare „Transilvania” în Sibiu, Eugen Brote, proprietar în Sibiu, Ioan Dusoiu, comerciant în Brașov, Diamandi Manole, comerciant și president al Camerei de comerț și industrie din Brașov, Simeon Mărginean, avocat în Brașov, dr. Ioan Neagoe, medic în Brașov, George B. Popp, fabricant în Brașov, Ioan de Preda, avocat în Sibiu, Ioan Slavici, particular în Sibiu.

